

Voksne fosterbarn – en brukerundersøkelse

- Hva kan vi lære av dem
- Hvordan har de det

Dagrun Jøsok

Fosterhjemstjenestene
Bergen og Fonna

Bufetat
region vest

Din veg

*Ingen har varda den vegen
du skal gå
ut i det ukjende,
ut i det blå.*

*Dette er din veg.
Berre du
skal gå han. Og det er
uråd å snu.*

*Og ikkje vardar du vegen,
Du hell.
Og vinden stryk ut ditt far
i aude fjell*

Olav H. Hauge.

Frå "Mange års røynsle med pil og boge" 2001

Innhold

- 1. Innledning**
 - 1.1 Organisering og framdriftsplan
 - 1.2 Formål med undersøkelsen
 - 1.3 Sentrale begrep og problemstillinger
 - 1.4 Regelverk
 - 1.5 Sammendrag av rapporten
- 2. Noen avgrensninger**
- 3. Teorigrunnlag og forskning**
 - 3.1 Ettervern
 - 3.2 Hvordan går det
 - 3.3 Opplevelse av medvirkning
 - 3.4 Hva er suksessfaktorene
- 4. Metode**
 - 4.1 Utvalg – hvem er brukerne
 - 4.2 Hvordan gikk vi fram
 - 4.3 Er de som svarte representative
- 5. Presentasjon av data**
 - 5.1 Dagens situasjon
 - 5.2 Noen sider ved opphold i fosterhjemmet
 - 5.3 Ved/etter utflytting
- 6. Ungdommenes stemmer**
- 7. Hvordan ungdommene har det**
 - 7.1 Hvem er ungdommene
 - 7.2 Oppsummering – dagens situasjon
- 8. Hva har vi lært av ungdommene**
- 9. Oppsummering**
- 10. Avslutning**

1. Innledning:

I fosterhjemstjenesten har vi ofte snakket om og undret oss på hvordan det går med fosterbarna når de blir ungdommer og i voksenlivet. Fikk barna den hjelpen vi trodde at vi ga dem ved å plassere dem i fosterhjem?

Fosterhjemstjenesten Fonna i Haugesund skulle ha 10 års jubileum for de statlige fosterfamiliene, og de ønska å få mer kunnskap om utviklingen til de fosterbarna som hadde hatt sin oppvekst der, og å vite om innsatsen for disse barna med store omsorgsbehov ga resultat.

Resultatene i NOVA rapport 3/08 som sa at det gikk så dårlig med barnevernsbarna, virket ganske nedslående. Det ble bestemt at fosterhjemstjenestene Bergen og Fonna skulle etablere et prosjekt sammen, der vi skulle gjøre en brukerundersøkelse med fokus på "våre" fosterbarn som voksne. Kontakt med Forskningsgruppe i Traumepsykologi ved Psykologisk fakultet, Universitetet i Bergen, medførte at vår undersøkelse ble innlemmet i et større prosjekt som forsker på traumer og psykisk helse for ulike grupper av barn/ unge. Ved å bli en del av dette prosjektet fikk vi de nødvendige godkjenninger av Regional komité for medisinsk forskningsetikk - Vest og Personvernombudet.

Det er etter hvert kommet mye ny kunnskap om traumer, og at langvarig omsorgssvikt kan føre til psykiske problem har vært kjent lenge. Hvis mange av fosterbarna har posttraumatiske stressreaksjoner, tenkte vi at det må få konsekvenser for hvordan vi gir barna hjelp, og for fosterforeldrenes forståelse av oppgaven. Undersøkelsen som Dagfinn Winje leder vedrørende traumer og barn og unges psykiske helse, er derfor svært relevant også for oss som arbeider i fosterhjemstjenesten.

Denne rapporten er en oppsummering av det som er kommet fram av opplysninger i delprosjektet og er ført i pennen av Dagrun Jøsok som står faglig ansvarlig for dens innhold og konklusjoner.

1.1 Organisering og framdriftsplan

Fosterhjemstjenestens delprosjekt inngår som en del av et større forskningsprosjekt ved Universitetet i Bergen. Delprosjektets fulle tittel er: "Hva kan vi lære av tidligere fosterbarn og hvordan har de det nå?"

Prosjektleder er Dagfinn Winje, førsteamanuensis dr. psychol., spesialist i klinisk psykologi ved avdeling for klinisk psykologi ved Universitetet i Bergen.

Prosjektkoordinator for underutvalg av tidligere fosterbarn er Dagrun Jøsok, rådgiver ved Fosterhjemstjenesten Bergen

Styringsgruppe for delprosjektet:

- Universitetet i Bergen, Psykologisk fakultet : Dagfinn Winje
- Bufetat, region vest, Regionkontoret,: Berit Hognestad Haaland
- Bufetat, region vest, Fosterhjemstjenesten Fonna: Harald Simonsen
- Bufetat, region vest, Fosterhjemstjenesten Bergen: Per-Ståle Theodorsen

Prosjektkoordinator har arbeidet i 60% stilling med oppgaven, og utgiftene skulle fordeles mellom de to fosterhjemstjenestene. Det ble inngått samarbeidsavtale mellom UiB og fosterhjemstjenestene vedrørende datainnsamling og bearbeiding samt gjennomføring av prosjektet og kostnadsfordeling. Prosjektperioden var i første omgang satt til ett år, med oppstart høsten 2008. Da det tok noe tid før en fikk det formelle i orden og fikk sendt ut invitasjon til deltaking, har arbeidet tatt noe mer tid enn først planlagt. Denne delen av prosjektet avsluttes ved utgangen av 2009.

1.2 Formål med undersøkelsen

For fosterhjemstjenestene ville data kunne gi en enkel beskrivelse av

1. fosterbarnas nåværende livssituasjon
2. erfaringer med og syn på utvalgte deler av barnevernets bistand
3. fosterbarnas medvirkning i prosessen med utflytting
4. hvem de har kontakt med nå for tiden i opprinnelsesfamilie og fosterfamilie
5. forekomsten av belastende hendelser og traumatiske hendelser
6. kartlegge psykiske følger av eventuelle traumer

For Forskningsgruppe i Traumepsykologi vil data bli brukt til å belyse

1. forekomst av enkle, multiple og/eller seriehendelser av traumatisk karakter
2. forekomst av ulike psykiske symptomer, både generelle og traumespesifikke
3. hvilke forhold som er relatert til sårbarhet og motstandsevne eller traumatiske hendelser
4. hvilke instrumenter som kan brukes i den praktisk-kliniske hverdag i Norge.

1.3 Sentrale begrep og problemstillinger

Brukermedvirkning har vært og er et sentralt begrep i alt sosialt arbeid. For fosterhjemstjenestene var det viktig å få fram hvorvidt fosterbarna har vært delaktige i og/eller kjent med viktige beslutninger som ble tatt vedrørende deres liv, for eksempel informasjon om og kjennskap til hvorfor de var under omsorg. Har barneverntjenesten i tilstrekkelig grad snakket med barna og eventuelt tatt deres perspektiv med i de beslutninger som er tatt? Vi ønsket å få fram hvordan de nå i voksen alder vurderer nødvendigheten av å ha blitt flyttet fra biologisk familie.

Kontinuitet og stabilitet har særlig stor betydning i oppveksten. Alle mennesker har behov for en sammenhengende livshistorie, som igjen er med på å danne identiteten. Brudd i fosterhjem og mange flyttinger for barna har vært tema både for kommunal og statlig barneverntjeneste og det har vært forsket på omfanget av dette. Hva slags forutsetninger må være til stede for at barn i fosterhjem skal få en stabil omsorgsbasis med mulighet for tilknytning og utvikling? Hva er suksesskriteriene her? Er det viktig med mye og stabilt samvær med biologisk familie gjennom oppveksten for at de som voksne skal føle tilhørighet til sin familie?

Det har vært mye fokus på ettervern og betydningen av det for å få en god start på voksenlivet. Hvordan var overgangen til voksenlivet? Var ungdommene for eksempel

med på å planlegge overgang fra fosterhjemmet til voksentilværelsen, og vurderer de at de fikk tilstrekkelig hjelp til å klare seg etter oppvekst i fosterhjemmet? Vil kontakten med fosterfamilien opphøre når tiltaket blir avsluttet eller vil fosterfamilien fortsatt være en viktig del av nettverket?

1.4 Regelverk

Her vil jeg bare nevne det mest sentrale i lov og retningslinjer som gjelder for arbeidet med fosterbarn under omsorg i fosterhjem.

Lov om barneverntjenester

Ansvar for arbeid med barn og fosterhjem er fordelt mellom statlig og kommunal barneverntjeneste.

Statlige barnevernsmyndigheters oppgaver og myndighet

§ 2-3. ---

Statlig regional myndighet skal

- a) etter anmodning fra kommunen bistå barneverntjenesten i kommunene med plassering av barn utenfor hjemmet.
- b) ha ansvar for rekruttering og formidling av fosterhjem
- c) ha ansvar for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning

Kommunal barneverntjenestes ansvar

§ 4-12. Vedtak om å overta omsorgen for et barn.

- a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling.
- b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring.
- c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, eller
- d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet

Et vedtak etter første ledd skal treffes av fylkesnemnda etter reglene i kap.7

§ 4-15. Valg av plasseringssted i det enkelte tilfelle.

Innenfor den ramme som er fastsatt i §4-14 skal stedet for plassering velges ut fra hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø.-----
Det skal videre tas hensyn til hvor lenge det er trolig at plasseringen vil vare, og til om det er mulig og ønskelig at barnet har samvær og annen kontakt med foreldrene.

I god tid før barnet fyller 18 år skal barneverntjenesten i samarbeid med barnet vurdere om plasseringen skal opprettholdes eller om barnet skal motta andre hjelpetiltak etter fylte 18 år. Dersom barnet samtykker skal barneverntjenesten utarbeide en plan for framtidige tiltak. Planen kan endres.

§4-19. Samværsrett. Skjult adresse.

Barn og foreldre har, hvis ikke annet er bestemt, rett til samvær med hverandre.

§4-22. Fosterhjem-----

Barneverntjenesten skal oppnevne tilsynsfører for barn i fosterhjem

§6-3. Barns rettigheter under saksbehandlingen.

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne.

I tillegg til overnevnte har vi Forskrift om fosterhjem og Retningslinjer for fosterhjem av 15.juli 2004 som omhandler og utdyper arbeidet med barn i fosterhjem.

1.5 Sammendrag av rapporten

Vi har gjort en brukerundersøkelse blant ungdommer som har vokst opp i fosterhjem. Utgangspunktet for undersøkelsen er et prosjekt som er et samarbeid mellom Universitetet i Bergen, avdeling for klinisk psykologi ved psykologisk institutt og fosterhjemstjenestene Bergen og Fonna. Vi har benyttet oss av spørreskjema for å prøve å få svar på våre spørsmål.

Våre hovedspørsmål var: Hvordan går det med våre fosterbarn? Har de et sosialt nettverk og venner? Hvilken hjelp har de fått i overgangen til voksenlivet? Syns de at de har fått informasjon og medvirket? Fonna hadde i tillegg en annen problemstilling: Kan barn med relativt store behov (alternativt institusjonsplassering) få et godt liv som voksen etter opphold i fosterhjem med mye støtte, dvs. statlige fosterhjem?

Spørsmål vedrørende traumer og vonde hendelser i oppvekst samt psykisk helse vil bli omtalt i et senere arbeid fra Forskningsgruppe i Traume psykologi. Foreliggende rapport bygger på spørreskjemasvar fra 36 ungdommer, 17 jenter og 19 gutter.

Av den informasjon vi har innhentet fra ungdommene, ser det ut til at de aller fleste klarer seg forholdsvis godt både med hensyn til skolegang/studier, arbeid og bolig. Det er deres egen opplevelse som er formidlet, vi har ikke innhentet komparative opplysninger fra andre. Av materialet framgår det at mange var forholdsvis små da de ble plassert, de har hatt en stor del av tidlig oppvekst i fosterhjem, og bare 5 av dem har flyttet mer enn 3 ganger.

Når det gjelder ungdommene fra Fonna er dette et lite utvalg, men vi vet at de fleste av disse var eldre og hadde kortere opphold i fosterhjemmet enn ungdommene som er i de kommunale hjemmene. Likevel er der ikke klare forskjeller mellom ungdommene som har vært i kommunale fosterhjem og de som har vært i fosterhjem med statlig oppfølging når det gjelder hvordan de har det i dag. Dette kan tyde på at barn med store behov kan klare seg rimelig godt som voksne når de får mye støtte og hjelp i en kritisk periode i livet. I det minste kan vi si at det gjelder for de ungdommene vi har undersøkt.

For meg som har snakket med disse 36 ungdommene ser det ut som størsteparten av dem har klart å etablere en god plattform for livet sitt.

2. Noen avgrensninger

Fosterhjemstjenestene Bergen og Fonna representerer praksisfeltet innenfor fosterhjemsarbeid og utfører arbeid i henhold til § 2-3 i Lov om barneverntjenester nevnt ovenfor. Forskningsprosjektet til UiB er ennå ikke avsluttet, og deler av den informasjon som ble innhentet av oss vil inngå i dette.

Vårt delprosjekt rapporterer funn fra punkt 1.2 jmfør 1-4. Formål med undersøkelsen, som omfatter fosterbarnas nåværende livssituasjon, hvem de har hatt kontakt med av personer i sine opprinnelsesfamilier, samt deres erfaringer med og syn på utvalgte deler av barneverntjenestens arbeid.

Fosterhjemstjenestene Bergen og Fonna hadde sammenfallende målsetting med undersøkelsen ved at de ønsket å få kunnskap om hvordan fosterbarn som hadde vokst opp i fosterhjem har det som voksne. Fonna sine kandidater til undersøkelsen var rekruttert fra barne- og ungdomsfamilieltiltaket, som er fosterhjem med statlig oppfølging. Barna var i utgangspunktet noe eldre ved plassering i tiltaket og hadde store omsorgsbehov. I disse fosterhjemmene fikk ungdommene omfattende ressurser som ble satt inn fra statens side. Fosterhjemstjenesten Fonna ønsket å få vite om denne innsatsen i familiene ga positivt utslag i voksenlivet for ungdommene.

3. Teorigrunnlag og forskning

Et kriterium for å arbeide i fosterhjemstjenesten er høyskoleutdanning og videreutdanning innenfor barnevern samt solid praksis innenfor kommunalt barnevern. Gjennom utdanning, erfaring og kontinuerlig utviklingsarbeid omfatter vårt teorigrunnlag ulike felt innenfor psykologi, sosiologi og pedagogiske områder. Utviklingspsykologi/-patologi og tilknytningsteori/-strategier står sentralt. I arbeidet med opplæring og veiledning av fosterforeldre er voksenpedagogikk og ulike samspillteorier av betydning. Spesifikke teorier blir ikke omtalt her. Det som er mer aktuelt er kunnskap formidlet av ulike forfattere og forskere på barnevernsområdet som blir publisert via fagbøker, tidsskrift, utredninger og rapporter. Nedenfor er omtalt noen sentrale bidrag som er aktuelle for dette prosjektet.

3.1 Ettervern

Ettervern er det som blir gjort fra barnevernets side for å legge til rette for overgang til selvstendig tilværelse for ungdom som har vært i fosterhjem eller institusjon. **Jan Storø** er en av dem som i flere år har vært opptatt av hvordan dette best kan gjøres. Han har gitt flere teoretiske bidrag til dette tema, i form av foredrag, kurs og litteratur. I en artikkel i Norges barnevern nr 3/09 ¹⁾ gir han en oversikt over hvordan det politiske og faglige miljøet har sett på og utøvet ettervern gjennom de siste hundre år. I kjølvannet av

vergerådsloven (1900-1953) ble begrepet *eftertilsyn* introdusert i forhold til ungdom som ble utskrevet fra skolehjemmene, og det ble tidlig erkjent at det var behov for hjelp og støtte i tiden etter utskrivning. Benevnelse og utøvelse av støtten har skiftet i takt med den faglige utviklingen på barnevernsområdet. Utviklingen har gått fra kontroll og forsøk på å holde de unge på den rette vei for å bli nyttige for samfunnet, til barnets beste i et lovforslag i 1952. Der ble det anbefalt sterkt å satse på ettervern for alle ungdommer som det offentlige hadde plassert utenfor familiehjemmet, også i andre omsorgstiltak enn skolehjem. Men Lov om barneverntjenester av 1992 inneholdt ingen bestemmelser om ettervern. Barnevernstiltak skulle i hovedsak avsluttes ved myndighetsalder, og de unge ble henvist til sosialtjenesten for hjelp hvis nødvendig. Dette førte til et stort sosialpolitisk press for å få ettervern inn igjen i loven. I 1998 blei det vedtatt at tiltak kan opprettholdes fram til fylte 23 år. Barneverntjenesten skulle vurdere oppfølgingsbehov i samarbeid med den unge, i god tid før de nådde myndighetsalder. Det skulle legges en plan, og planen kunne endres etter hvert som behovene meldte seg.

Jan Storø peker på at trenden har gått fra *ettervern* til *vern* og at det sentrale begrepet nå er overgang (*transition*) både i Norge og internasjonalt. Det er og lagt stor vekt på at en skal arbeide i dialog med de unge, og at de skal ha stor innflytelse på hvilken hjelp som tenkes å være nyttig. Dette er en trend som er rådende både i fagfeltet, i forskningsmiljø og hos de unge selv, uttrykt via Landsforeningen for barnevernsbarn.

Nova har levert en omfattende rapport om ettervern, Rapport 17/08 ved Bakketeig og Backe-Hansen 2). Hovedfunn vedr. utbredelsen av ettervern er at

- ca. 1000 ungdommer over 16 år hvert år forlater en omsorgstilværelse.
- i perioden 1993 til 2005 var det i alt 9.175 barnevernsklinter som fikk tiltak av barnevernet etter at de fylte 18 år.
- antall ettervernsklinter har økt fra 550 i 1995 til nesten 2100 i 2005.
- antall ettervernsklinter halveres for hvert år etter fylte 18.

Når det gjelder vellykka voksenkarrierer har de funnet at

- ettervernsklinter har større sjanse enn andre klinter til å få et vellykket forløp.
- det er behov for forskning som kan belyse om i hvor stor grad dette er effekten av ettervernstiltakene eller en seleksjon av motiverte personer.

3.2 Hvordan går det?

Det har vært gjort en del etterundersøkelser på fosterbarn både i inn- og utland.

Jarmund Veland kom med en rapport i 1993 med tittel "Hvordan gikk det med barnevernets barn?" 3), der han så på barnevernsarbeidet i 5 Rogalands-kommuner og undersøkte ut fra tilgjengelige data hvordan det hadde gått med barna som hadde vært under omsorg i en periode. Han lagde kategorier: "Klarer seg godt" – "Klarer seg middels" – "Klarer seg dårlig", og han hadde visse kriterier for inndelingen. De som var i kategorien "Klarer seg godt" var økonomisk selvforsynt, hadde lite rus, psykiske problem eller kriminalitet og de hadde en stabil bosituasjon.

Han fant i sitt utvalg at

- 52% klarer seg godt,
- 8% klarer seg middels og
- 40% klarer seg dårlig.

Utvalget var på ca. 100. Undersøkelsen baserte seg på tilgjengelige opplysninger fra barnevernet – sakspapirer mv., men ikke intervju av fosterbarna.

NOVA-undersøkelsen ” Barnevernsklinter i Norge” v/Clausen og Kristoffersen, rapport nr. 3/08 4), gir oss mye nyttig informasjon. Der er utvalget 120.000 som har hatt tiltak fra barnevernet og en kontrollgruppe på 112.000 uten tiltak. Ikke overraskende fant de at barnevernsklinter får dårligere levevilkår enn de som ikke har vært i barnevernet. Av de 120.000 hadde 20 % vellykka karrierer (utdanning, inntekt, arbeidsledighet, sosialhjelp). Det gikk relativt bra med 1/3 og dårlig med 2/3. De som var gift og hadde hatt ettervern fikk ofte positive karrierer. 31-36 % fikk fosterhjem, og de klarte seg bedre enn de som var i institusjon.

Bo Vinnerljung gjorde i 2006 en registerstudie av fosterbarns utvikling på lang sikt 5). Han undersøkte 718 barn som var 13-16 år ved plassering, og fulgte deres utvikling fram til de var 25 år. Dette er 70% av alle barn som ble plasserte i Sverige i 1991. Han fant

- Utilfredsstillende helsehåndtering
- Overrisiko for dårlig psykisk helse og tidlig død
- Lav utdanning
- Mange tenåringsforeldre
- Foreldre døde

Han konkluderte med at omsorg for fosterbarn som tenåringer var en svært krevende og risikofylt omsorgsoppgave.

Borghild Hansen har gjort en litteraturstudie om psykisk helse hos fosterbarn, utgitt i Tromsø i januar 2008 6) i forbindelse med oppgave i spesialiteten i klinisk psykologi. Hun gir en oversikt over psykiske problemer hos barn som er plasserte i fosterhjem, både hvordan de har det som barn og seinere som unge voksne. Hun omtaler genetisk, biologisk og psykologisk sårbarhet, samt resiliens i forhold til mishandlingserfaringer. På side 13 skriver hun *”Å få et mål på effekten av fosterhjem som tiltak er enda mye vanskeligere enn å måle barn og unges psykiske helse. --- man bør ha med mål på den omsorgen barna mottar, gjerne kvalitet og stabilitet, og man bør også kartlegge hva slags annen hjelp barnet får for eksempel poliklinisk behandling og spesialpedagogikk”*.

3.3 Opplevelse av medvirkning

Barn og unges medvirkning og medbestemmelse blir mer og mer vektlagt i sosialt og sosialpedagogisk arbeid. **Landsforeningen for barnevernsbarn** har vært en viktig stemme de senere årene i forhold til det å bli spurt og hørt i spørsmål og avgjørelser som

gjelder deres egne liv. De har fått status som høringsinstans, og de gir ut eget materiale som gjelder overgangen til voksenlivet og tiden etter omsorg. I en cd har de følgende tekst om det å bli behandlet som et objekt:

*En pakke ble sendt i går, en liten pakke så liten og skjør
Uskyldig og uten rettigheter sendes pakken tilbake til sitt opphavssted
For å sendes på nytt og på nytt til nye ukjente plasser
Pakken ble stor og vokste i kaos
Når og nå skal pakken på en ny reise?
Skal reise og sendes av gårde igjen?
Pakken var full av bulker og sår. Mangt av arr
Pakken var 15 år den gang og ganske sliten
Pakken var en ungdom som skulle fylle 16 meningsløse år
En barnevernspakke, en ufb (uten fast bolig), en herreløs hund
Et mappebarn, et tall i statistikken*

Her i Bergen har en gruppe voksne ungdommer etablert BmB – Barnevernsbarnas møteplass i Bergen, og de har vært viktige bidragsytere i opplæring av nye fosterforeldre i vårt område.

NTNU Samfunnsforskning AS i Trondheim har gjennomført et prosjekt vedrørende ungdom med barnevernstiltak - på vei mot voksenlivet, OBVIT-prosjektet, arbeidsrapport nr. 18/2006 7). De har gjennomført en spørreundersøkelse om hvorvidt ungdommen mener at de har hatt medvirkning når det gjelder hvilken hjelp de skal få. Av 28 spurte svarte 82 % at de i stor eller i noen grad hadde fått være med å bestemme. 18 % mente at de ikke hadde hatt noen innflytelse. Av saksbehandlerne var det bare 7 % som mente at de unge ikke hadde fått være med å bestemme.

Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge har gitt ut en veileder i 2008 om barns deltakelse i barnevernssaker 8). Strandbu og Skivenes har der utviklet en fem trinns prosedyremodell for barns deltakelse: 1. Informasjon 2. Meningsdanning 3. Uttrykke meninger 4. Inklusjon av meninger 5. Oppfølging. Veilederen viser at informasjon må utveksles, bearbeides og integreres for at barn og unge skal få følelsen av å ha medvirket og ha forstått beslutninger.

3.4 Hva er suksessfaktorene

Resiliens som fagområde har fått mye oppmerksomhet de siste årene. Vi kan fundere på hvorfor noen av ungdommene ser ut til å klare seg godt til tross for utrolige påkjenninger i miljøet i tidlige barneår. I boka "Resiliens i praksis" 2007 9) har forfatterne vist hvor komplisert dette er. For å håndtere påkjenninger er det både personlige og sosiale faktorer som spiller inn. En kontrollert håndtering av påkjenningene gir beskyttelse, mens en mindre vellykket håndtering fører til økt sårbarhet.

I en kronikk i Bergens Tidende 6. november 2008 med tittel **"Vidunderlige nye tenåringshjerne"** ¹⁰⁾ skriver Magne Raundalen om tenåringshjernen som forandringfabrikk. Nyere hjerneforskning viser at gjennom hele tenåringstiden leveres ny hjernemasse i store mengder, beregnet for frontallappene hvor sunn fornuft og risikovurdering skal bygges ut til voksen standard. Når vi vet hvor risikofyllt og turbulent tenåringstiden kan være for de fleste ungdommer, er dette gode meldinger for våre utsatte fosterungdommer. Raundalen avslutter kronikken med at *"det er en brist i vår kultur som består i at vi har så lett for å se ned på og svarte ungdom på ville veier.--- Det går jo meget bra med de fleste. Det går faktisk bra med mange blant dem som har hatt det aller verst dersom de får hjelp til å følge opp hjernens u-sving i tenårene"*.

4. Metode

Forskningsgruppe i Traumepsykologi utarbeidet brevet som skulle sendes til aktuelle informanter med informasjon om prosjektet og samtykkeerklæring. Likedan utformet de ulike spørreskjema som ble brukt. Fosterhjemstjenesten ved prosjektkoordinator gjorde en litteraturstudie for å få oversikt over hva som forelå av forskning omkring de tema som fosterhjemstjenestene var opptatt av, og for å kunne spisse problemstillingene og bidra i utformingen av spørsmål som gjaldt fosterhjemsdelen. I tiden fra vi planla å gjøre en brukerundersøkelse og fram til i dag er det kommet flere viktige forskningsrapporter som omhandler de samme spørsmål som vi var opptatt av.

Ved Fosterhjemstjenesten hadde vi tilgang til database med oversikt over ungdom som var utskrevet etter opphold i fosterhjem. Med de formelle godkjenningene på plass kunne vi nå disse ungdommene og høre deres oppfatning og opplevelse av hjelpen de hadde fått som fosterbarn og hvordan deres livssituasjon var på undersøkelsestidspunktet.

4.1 Utvalg - hvem er brukerne

Vår undersøkelse var rettet mot ungdom

- som var utskrevet fra kommunale fosterhjem i område Bergen født i 1986-87-88
- som var over 20 år utskrevet fra tiltaket Barne- og ungdomsfamiliene i Fonna-området
- med opphold i fosterhjemmet av minst 4 år års varighet
- med utflytting i løpet av de siste 4 år
- som hadde hatt tiltak i fosterhjem med § 4-12 vedtak

Ved gjennomgang av våre data fant vi 80 ungdommer fra kommunale fosterhjem i område Bergen som oppfylte kriteriene ovenfor. Fonna hadde totalt 17 kandidater utskrevet fra barne- og ungdomsfamilieltiltaket. Utvalget var da på 97 ungdommer i alderen 20-23 år.

Ungdommene var født i 1986/87/88, de hadde § 4-12 vedtak, og de hadde et opphold på minimum 4 år i fosterhjem. Videre var det et poeng at de hadde avsluttet fosterhjemsoppholdet opp mot myndighetsalder. Dette for å kunne spørre om hva slags ettervern de hadde fått. I NOVA-undersøkelsen nevnt ovenfor blir de med minimum 4 år i fosterhjem betegnet som langtidsklienter.

4.2 Hvordan vi gikk fram

Det ble sendt ut brev til de 80 unge voksne som hadde bodd i kommunale fosterhjem. De 17 aktuelle fra Fonna ble også kontaktet med spørsmål om de kunne tenke seg å være med i en slik undersøkelse. Vårt mål var å få kontakt med så mange som mulig, men et minimum var ca. 40. Vi fikk i første omgang svar fra 10 ungdommer som samtykket til å delta i undersøkelsen. Via telefon, kontakt til tidligere fosterforeldre og stor grad av gjentatt oppsøkende virksomhet med repeterende nye avtaletidspunkt, fikk vi kontakt med resten av deltagerne. Reaksjonene når vi tok kontakt med ungdommene var nesten alltid positiv. *Jo, de hadde fått brevet, men glemt det. Jo, de kunne godt være med, men hadde ikke tid før seinere.* Undersøkelsene ble foretatt ved at ungdommene kom på kontoret, i deres hjem, eller et annet sted som de selv valgte. Det ble mange flyreiser og lange bilturer. Når vi møttes ble det positive møter. Informasjonsskrivet ble på nytt overlevert og gjennomgått, og underskrift på samtykke ble innhentet før spørreundersøkelsen startet. På grunn av den aktive måten vi oppsøkte ungdommene, var vi nøye med at de forsto hva de skulle være med på, både i den første kontakten pr. telefon og seinere på undersøkelsestidspunktet. Det ble gjort klart at dette var frivillig, at de kunne trekke seg underveis eller tilbakekalle svarene sine, samt at alt ville bli behandlet konfidensielt.

De fikk utdelt spørreskjema som de skulle krysse av sine svar på. Det viste seg å være behov for oppklaring underveis, ting som de var usikre på og som de reflekterte rundt for å kunne gi så riktig svar som mulig. Det var også slik at de fortalte og kommenterte og supplerte både i tilknytning til besvarelsen og utenom det. Mange hadde behov for å fortelle om både sitt nåværende liv og om hvordan ting var for dem før plassering. Det ble derfor gitt mye tilleggsinformasjon utenom det som var etterspurt i undersøkelsen. Det var mange nærgående spørsmål i skjemaet, men det syntes de var greit. Noen etterlyste andre spørsmål, de syntes vi skulle spurt om andre ting også.

Totalt deltok 36 ungdommer i undersøkelsen. 27 hadde hatt opphold i kommunale fosterhjem, 6 av dem var plassert i slekt. Vi fikk fullstendig materiale fra 9 ungdommer fra fosterhjem med statlig oppfølging. Av de 36 som deltok i hele undersøkelsen var 17 jenter og 19 gutter.

Etter besvarelsen ble de utfylte skjema påført et kodennummer samtidig som navn ble fjernet før data ble oversendt UiB for videre bearbeiding.

4.3 Er ungdommene i utvalget representative for tidligere fosterbarn

Det må presiseres at det er ungdommene sin egen opplevelse og hukommelse som avspeiler seg i svarene. En slik undersøkelse representerer noen utfordringer:

- Liten respons, mye oppsøking
- Ungdom i bevegelse, flytting (innland og utland)
- Forholdsvis lite utvalg

Et kriterium i utvelgelsen var at de skulle være i fosterhjemmet til de var 18 år, eller nært opp til myndighetsalder, og det var nesten alle. At de skulle ha opphold på minst 4 år i fosterhjemmet mente vi var nødvendig for at de skulle ha noen erfaringer med det å være i fosterhjem. Ifølge våre registrerte data var det slike tall for den årsgruppen vi var interessert i:

- 1986 - 60 barn
- 1987 - 56 barn
- 1988 - 52 barn

Til sammen 168 ungdommer i disse årgangene hadde hatt opphold i kommunale fosterhjem. Ved gjennomgang fant vi 80 som oppfylte de utvalgte kriteriene.

For å kunne vite noe mer om hvor representative ungdommene i vårt utvalg var, undersøkte vi omfanget av besvarelser fra 1986 årgangen. Her var 30 av de 60 aktuelle, og vi fikk samlet inn data fra 15 av dem. For de resterende 15 var det slike grunner til manglende kontakt:

- 5 vil ikke, ferdig med barnevernet, orker ikke
- 3 bosatt langt borte, utlandet
- 2 uaktuell pga sykdom (evnesvak)
- 5 fikk ikke svar, fant dem ikke, fikk ikke kontakt

Dette betyr at vi i vårt materiale har fått besvarelse fra 50 % av alle aktuelle i 1986-årsgruppen. Vi kan anta at grunner til manglende kontakt med 1987- og 1988-gruppene var omtrent de samme.

Når det gjelder gruppen på 17 som var aktuelle fra Fonna, deltok 9 personer. I tillegg hadde vi telefonsamtale med 5 av de andre og fikk besvart spørsmål om demografi, slik at vi fikk en oversikt over hvordan de ville svare på spørsmålene som ble stilt der. Disse opplysningene er imidlertid ikke med i tallene presentert i kap.5. Dette betyr at vi har fått besvarelse fra ca 53% av alle aktuelle i Fonna-gruppen.

5. Presentasjon av data

5.1 Dagens situasjon

Nedenfor viser vi det første arket som ungdommene skulle svare på, kalt skjema for demografi. Dette gir opplysninger om utdanning, yrke, sivil status, inntekt og bolig.

Figur 1

KODENR..... Trauma og Psykisk helse

DEMOGRAFI

Kjønn:.....

Alder:.....

Høyeste fullførte utdanning:

0 = Ikke avsluttet grunnskole
1 = Grunnskole
2 = Videregående skole (gymnas/yrkesskole)
3 = Faglig yrkesutdanning
4 = Høyere utdanning (universitet/høgskole)
99 = Ukjent

Yrkesstatus:

0 = Uten beskjeftigelse
1 = Heltidsjobb
2 = Deltidsjobb
3 = Underutdanning
4 = Deltidsjobb og under utdanning
99 = Ukjent

Sivil status:

0 = Ugift
1 = Gift/Samboer
2 = Registrert partnerskap
3 = Separert
4 = Skilt
5 = Enke/enkemann
99 = Ukjent

Viktigste inntekt siste år:

00 = Forsørgt av andre
01 = Arbeidsinntekt
02 = Studielån/stipend
03 = Dagpenger, arbeidsledig (Annet)
04 = Sykepenger
05 = Delvis sykepenger
06 = Yrkesrettet uttøring
07 = Rehabiliteringspenger
08 = Uførepensjon
09 = Alderspensjon
10 = Stønad til enslig forsørger
11 = Sosialhjelp
12 = Annet
99 = Ukjent

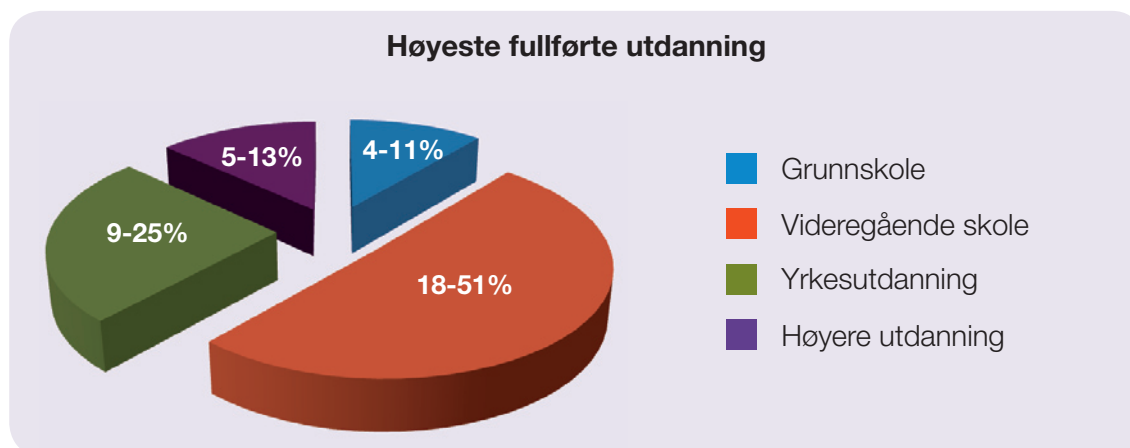
Boligforhold siste år:

0 = Ingen bolig
1 = Hospits/Hybelhus/Hotell
2 = Institusjon (Beh.inst., Rehabil., Føngsel)
3 = Hos foreldre
4 = Hos andre
5 = Egen privat bolig
99 = Ukjent

Ungdommene ble spurt hva som var høyeste fullførte utdanning, yrkesstatus, sivil status, viktigste inntekt siste år og boligforhold siste år.

I de følgende tabellene og diagrammene er det 36 ungdommer som har svart. I de fleste grafene er både antall og prosent angitt.

Figur 2

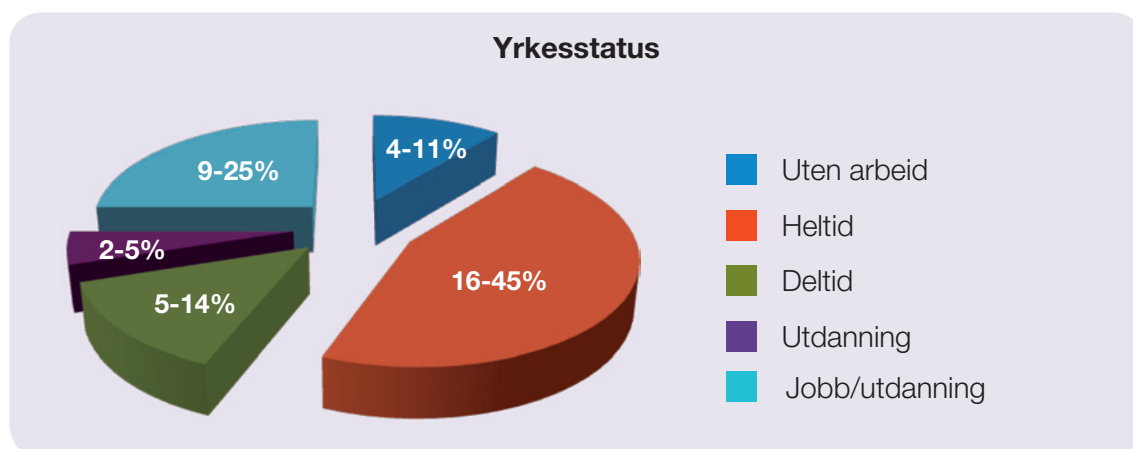

27 av ungdommene eller 76 % hadde fullført videregående skole og/eller yrkesutdanning. Fullført høyere utdanning gjelder et fåtall, 5 eller 13 %, noe som er naturlig når en tar alderen i betraktning. Det var flere som var i gang med høyere utdanning, og disse ble ikke fanget opp av spørsmålene. Mange fortalte meg hva de drev med, og det var 11 som studerte ved universitet eller høyskole. 4 hadde grunnskole som høyeste fullførte utdanning. I utvalget var det faktisk flere som hadde fullført høyere utdanning enn de som bare har grunnskole.

En nyhet i Bergens Tidende 10.02.2010 er at en fjerdedel av de innsatte i norske fengsler bare har fullført grunnskole og at to av tre innsatte ikke har fullført videregående skole. Dette sier oss noe om hvor viktig skole og utdanning er for å klare seg i dag, og at ungdommene i vårt utvalg hevder seg godt i en sammenligning.

At så mange som 75 % av utvalget hadde fullført videregående og /eller yrkesutdanning er bra når vi vet at det er et stort frafall i videregående skole. De 11 som var under utdanning ved høyskoler og universitet, hadde også valgt ganske krevende utdanningsveier innenfor akademiske yrker eller tekniske fag. Utdanning kan være en god indikator på hvordan ungdommene fungerer og hvilke muligheter de vil ha seinere i arbeidslivet. At 11 ungdommer var i ferd med å ta utdanning ved høyskole og universitet, skulle tyde på at de har evner og muligheter, og ikke minst motivasjon for å skaffe seg et yrke.

Figur 3

Figur 3 viser arbeidssituasjonen på undersøkelsestidspunktet. Det var 32 ungdommer som var i jobb/utdanning. Når det gjelder de som var i /hadde tilknytning til arbeid, kan nevnes at over en tredjedel hadde arbeid i teknisk og oljerelatert industri der det stilles store krav til fremmøte og nøyaktighet. Mange av dem som tok høyere utdanning hadde også en deltidsjobb. 4 ungdommer var helt uten jobb. Det kom fram at noen av disse hadde vært i arbeid inntil nylig, men var på kontrakt og ventet på tilbud.

Situasjonen for ungdommene i vårt utvalg skiller seg nok ikke så mye ut fra det som gjelder for normalbefolkningen i denne aldersgruppen. Mange unge er vel på vandring innenfor ulike yrker, samt at de som er under utdanning i stor grad kombinerer det med en deltidsjobb for å klare seg økonomisk. Vi har imidlertid ikke sammenligningstall for dette.

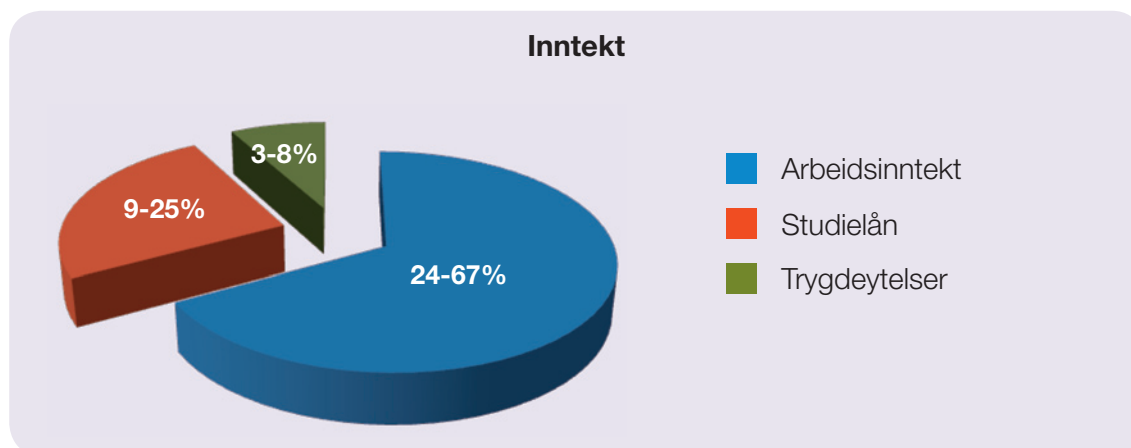
Sivil status

Når det gjelder spørsmålet om sivil status, viste det seg at 25 av ungdommene var enslige, mens 11 var gifte eller samboende. Vi vet ikke hvordan dette samsvarer med ungdommer generelt. Vi merket oss av det ungdommene fortalte at mange av dem som nå var enslige, hadde hatt samboerforhold som var avsluttet. Det gjelder vel generelt at ungdom i dag venter lenge før de stifter familie og forplikter seg i et forhold. Vi kan bare spekulere på om disse ungdommene i større grad enn sine jevnaldrende etablerer samboerforhold med den trygghet det kan gi å bo sammen med noen.

Egne barn

På spørsmål om de hadde egne barn svarte 24 at de ikke hadde barn, mens 12 hadde egne barn, og 2 av dem var plassert av barnevernet. Dette mener vi er høye tall for foreldreskap sett i forhold til ungdommer for øvrig. I dag er de fleste ungdommer i slutten av 20-årene før de får barn. Bo Vinnerljung fant i sin studie av voksne fosterbarn at det var overhyppighet av tenåringsforeldre. Det kan virke som dette gjelder også for vårt utvalg, når en tredjedel er foreldre så tidlig i 20-årene. Vi vet ikke i hvilken alder de ble foreldre eller om de var mor eller far til barna.

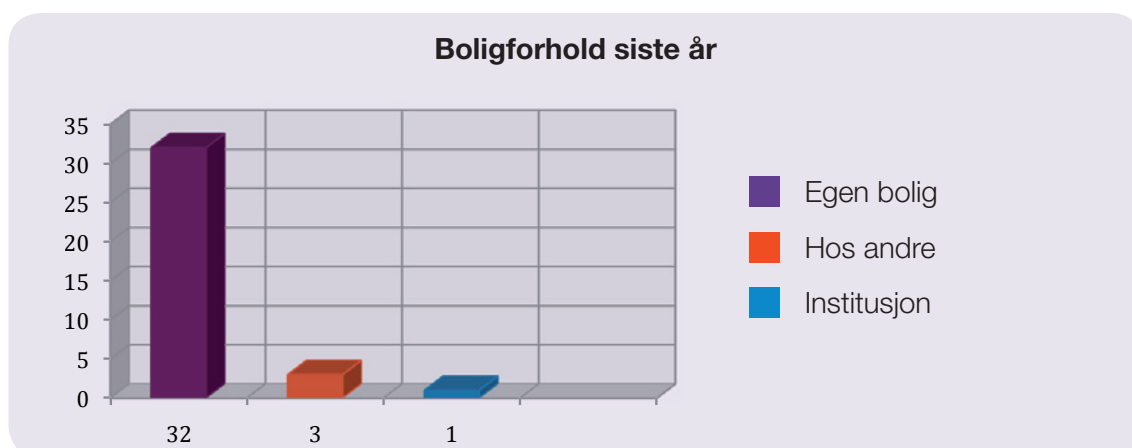
Figur 4

Figur 4 viser hva ungdommene svarte på hva som var deres viktigste inntekt siste år. 8 % av ungdommene - 3 personer - hadde ulike trygdeordninger som attføring, uførepensjon og sosialhjelp. Dette bildet bekrefter det som ble vist i forrige diagram, at de fleste ungdommene var i gang med arbeid eller utdanning. Flere av dem hadde også hatt en kombinasjon av arbeidsinntekt og studielån.

Dette er ungdom i alderen 21-23 år, og 92 % av ungdommene i vårt utvalg hadde sin inntekt fra arbeid eller studielån eller kombinasjon av dette. Dette er positive tall som nok kan måle seg med gjennomsnittet for aldersgruppen. Kanskje fosterforeldrene hadde vært ekstra aktive i det å påpeke viktigheten av å skaffe seg utdanning. Flere av ungdommene nevnte at det med avtaler, punktlighet og plikt til å følge opp det en begynte på, hadde vært et gjennomgangstema i fosterhjemmet. Og det var noe ungdommene satte pris på å ha lært, for det skapte trygghet og oversikt.

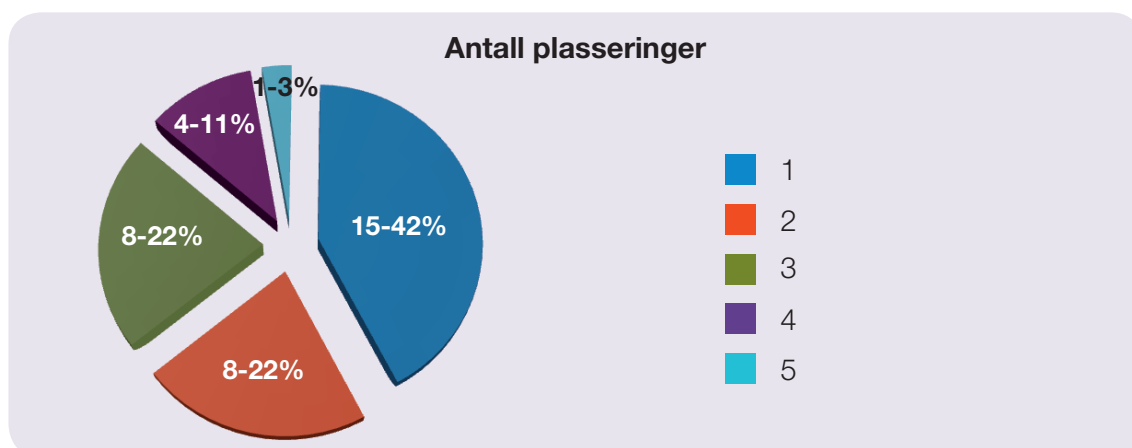
Figur 5

De aller fleste hadde egen bolig. Det betyr ikke at de eide boligen, men at de hadde egen bosituasjon, gjerne i leid hus eller leilighet. Noen hadde kjøpt leilighet og bodde der sammen med samboer og eget barn. Men de fleste leide hos andre. De var stolte av boligen sin, at de hadde noe som var sitt. De tre som bodde hos andre, bodde enten i kollektiv eller hos foreldre. Sett i forhold til alder, ble vi overrasket over at så mange hadde egen bolig. Ser vi dette sammen med tallene for sivil status der det går fram at 30 % eller 11 av utvalget var gifte eller samboende, er det naturlig at de hadde egen bolig. 21 av de enslige ungdommene hadde klart å etablere en bosituasjon der de bodde alene, og dette er ingen selvfølge for ungdom idag.

5.2 Noen sider ved oppholdet i fosterhjemmet

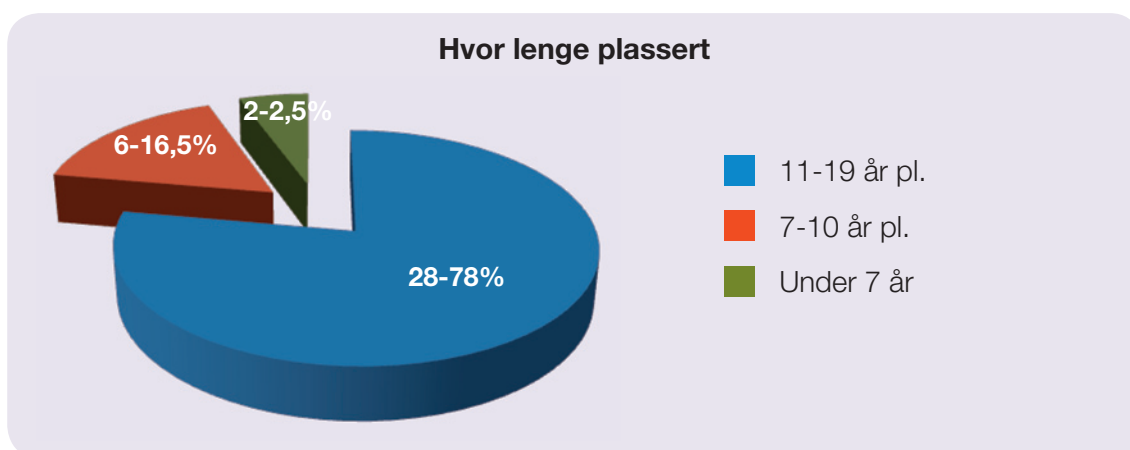
Figur 6

Spørsmålet her var "hvor mange ganger sammenlagt har du vært plassert utenfor hjemmet av barnevernet (i fosterhjem eller i barnehjem)". Fargene til høyre viser antall ganger.

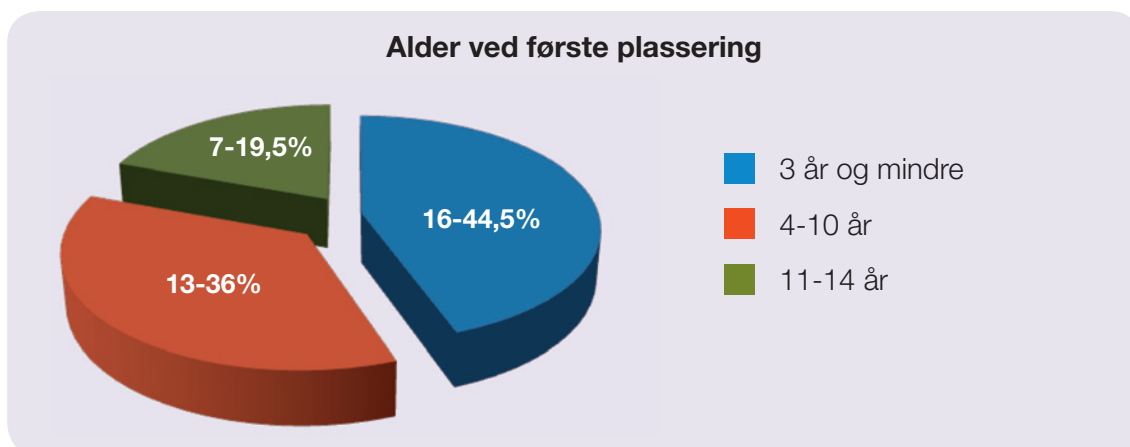
Det kan være noe ulikt hvordan ungdommene har registrert sine flyttinger. Her vet vi ikke om de tenkte at det å flytte fra institusjon eller beredskapshjem til fosterhjem er en flytting, og at det er bare skifte av fosterhjem som blir mer enn en. Det var også mange som ble plassert i fosterhjem som svært små barn, og som ikke husket hva som skjedde i starten av livet. De fleste i utvalget hadde hatt få plasseringer, en eller to. Det gjaldt 23 informanter, mens 5 har hatt mer enn tre plasseringer. De fleste har derfor hatt en forholdsvis stabil oppvekstsituasjon med få flyttinger. Få flyttinger mellom omsorgsbaser regnes å skape stabilitet og trygghet for barna.

Figur 7

I figur 7 ser vi at de aller fleste har vært langtidsplasserte. 28 var plassert i 11-19 år, for 8 varte plasseringen 10 år og mindre.

Figur 8

Her ser vi at bare 7 av ungdommene var over 10 år ved plassering.

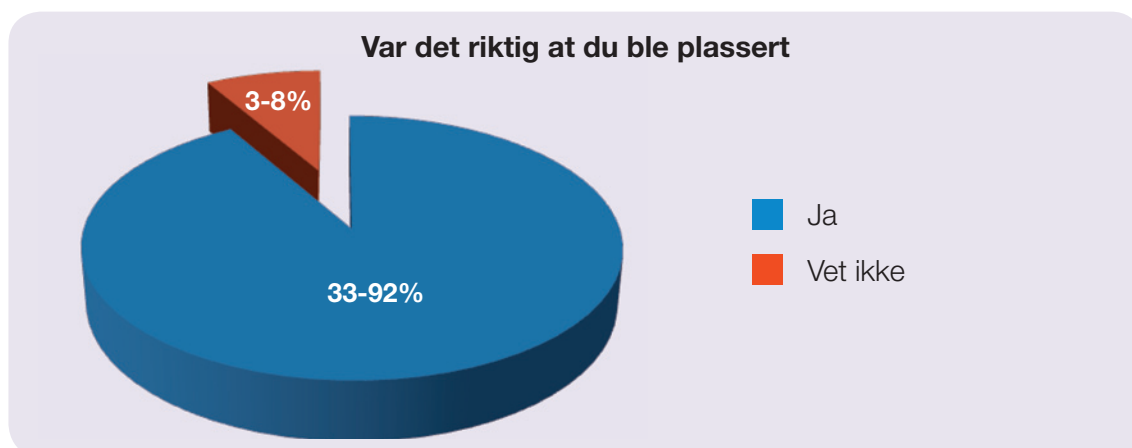
Sammenfattet kan vi se av figur 6, 7 og 8 at de aller fleste som har vært med i undersøkelsen har hatt forholdsvis få flyttinger, at de fleste har vært lenge i fosterhjemmet og at mange var i småbarnsalder da de ble plasserte.

Saksbehandler/tilsynsfører

Et annet forhold ved fosterhjemsplassing er barnevernets oppfølging ved at det skal være kontakt mellom saksbehandler og fosterbarnet, samt at det skal etableres tilsynsførerordning for fosterbarnet. Ungdommene ble spurt om hvor mange saksbehandlere og tilsynsfører de hadde hatt.

De hadde svært ulikt forhold til disse spørsmålene. Noen hadde det helt klart for seg og kunne navnene på saksbehandlerne, mens andre svarte mer på gjetning. Ettersom så mange i utvalget var små ved plassering, var dette vanskelig å vite for dem nå. Halvparten av ungdommene mente at de hadde hatt mellom en og fire saksbehandlere, noe som er lite slik forholdene er i dag. Det kan vitne om en stabilitet også på dette området, at barna/ungdommene ble kjent med dem som kom i fosterhjemmet og representerte barnevernet. Resten av dem som svarte mente at de hadde hatt fra fire saksbehandlere og oppover. Noen sa at det var umulig å telle for det var så mange. Vi har ikke sjekket om det er de med kortest opphold i fosterhjemmet som hadde færrest saksbehandlere, i så fall sier ikke dette funnet noe om kontinuitet. Det viste seg også at det for noen var uklart hvem som var saksbehandler og tilsynsfører. Noen mente at de ikke hadde hatt tilsynsfører. De fleste som svarte mente de hadde hatt fire og færre tilsynsførere i løpet av tiden under omsorg.

Figur 9

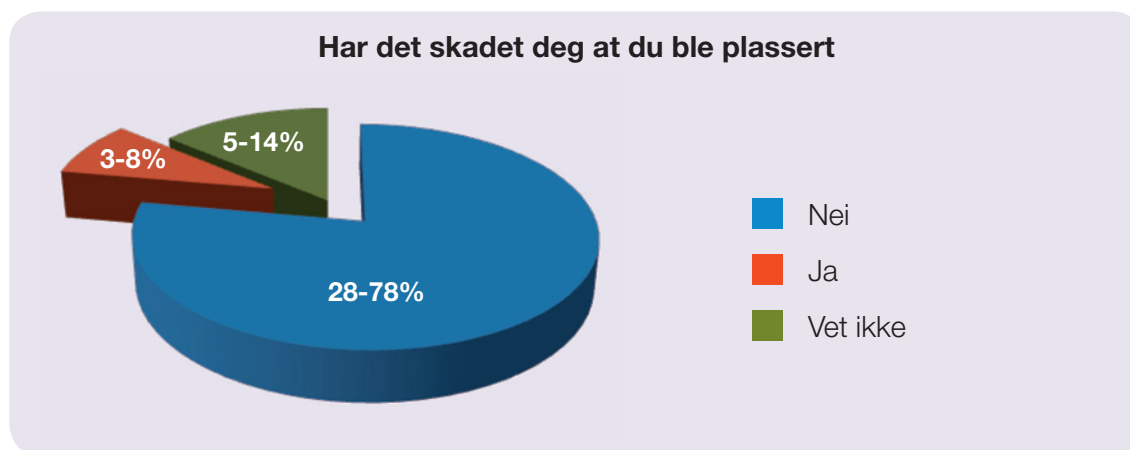
Ett av spørsmålene var om de tenker det var rett at de ble plassert og at omsorgen ble tatt fra foreldrene. Her var svaret ja for de aller fleste. 33 svarte ja og 3 sa vet ikke. Dette er en overraskende melding fra ungdommene for oss som arbeider med plassering i fosterhjem. Som voksne tenkte de at det var riktig at de ikke kunne bo og vokse opp hos sine foreldre. Kommentarene i tilknytning til dette spørsmålet var at det aldri hadde gått bra, og her kom også opplysninger om hva de syntes var galt før de ble plassert, og tanker om hvordan det skulle gått med dem dersom de ikke kom i fosterhjem. De tre som svarte "vet ikke", sa at mor kanskje skulle hatt mer hjelp, men var likevel i tvil om det da hadde gått bra.

På spørsmål om omsorgen ble tatt for seint, er svarene blandet. Mange av de spurte hadde vært plassert fra småbarnsalder, og mente at det var ok.

Vet de hvorfor de ble plassert?

Der var også et åpent spørsmål om hva de tenkte var grunnen til at de ble plassert. Her var det for de fleste vedkommende ingen tvil, de visste hvorfor, og de kunne sette ord på det. 19 henviste til forhold ved mors fungering: rus, psykisk lidelse, uegnet som omsorgsgiver, død/syk/vet ikke. 6 oppga forhold ved fars fungering: rus, uegnet, død/syk/vet ikke, og 16 viste til forhold ved begge foreldrenes fungering: rus, uegnet, mishandling, død/syk/vet ikke. Det er viktig å understreke at det var stor overlapping mellom de ulike forklaringene som ungdommene gir, og de må ikke ses på som distinkte kategorier. Men de ga et bilde av hva personen selv vektla som forklaring på omsorgsovertakelsen når de må gi en kort forklaring i et spørreskjema. Det som var et hovedpoeng her er at de aller fleste mente det var rett at de ble plassert, og de vet hvorfor.

Figur 10

Spørsmålet var om det hadde skadet dem psykisk og/eller sosialt å bli plassert. Det var mange som var i tvil om hva de skulle svare, men det viser seg at de fleste mente at de ikke hadde tatt skade. Noen kommenterte at det hadde vært tungt å være fosterbarn og at de i oppveksten hele tiden hadde følt seg annerledes enn andre.

Ungdommene fikk også et spørsmål om det hadde skadet andre at de ble plassert. Ca halvparten mente at det ikke hadde skadet andre, mens de andre mente at det nok hadde skadet mor at de var i fosterhjem.

Figur 11

Her tenkte de høyt og sa ja, de skaffet meg jo fosterhjem og det var bra. Men i forhold til annen hjelp som barnevernet hadde bidratt med, var det ikke så mange refleksjoner om.

De fikk også et spørsmål om barnevernet hadde vært en viktig hjelp for deres familie. Da svarte 18 ja (50%). Det var mange som hadde søsken som også hadde blitt plassert, enten sammen med dem eller i andre fosterhjem, slik at svaret ble ja. Halvparten svarte nei eller vet ikke.

5.3 Situasjonen ved/etter flytting - ettervern

Vi var interessert i å få vite om ungdommene hadde fått hjelp i forbindelse med avslutning av oppholdet i fosterhjemmet og overgangen til selvstendig voksenliv. Etter retningslinjene skal barneverntjenesten i god tid før myndighetsalder ta kontakt og planlegge hva som skal skje etter de har fylt 18 år. Planen skal utarbeides i samarbeid med ungdommen.

En av ungdommene som var med på undersøkelsen hadde stort behov for å fortelle om sin vonde start på livet og sin turbulente ungdomstid. Han beskrev tiden etter at han var 18 år som å balansere på en knivsegg. Det kunne like gjerne gått galt med han som at han skulle klare seg. Han ville ikke ta imot tilbud om ettervern som barnevernet tilbød fordi

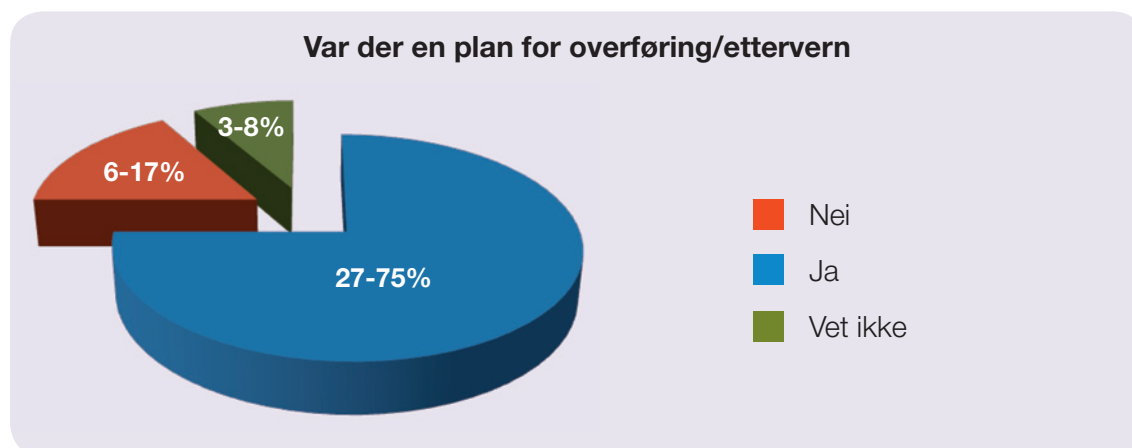
- *Han ville klare seg selv*
- *Ettervern ble så formelt med underskrift etc.*
- *Han ønsket å være normal, som andre ungdommer*
- *Han ønsket å høre til i familien slik som fostersøsknene, han hadde jo ikke annen familie*

Nå i ettertid har han denne kommentaren:

Han burde ha tatt imot hjelp fra barnevernet den gang. Barnevernet burde hatt bedre kontakt/oppfølgning underveis og begynt tidligere med å motivere ham for ettervern. Han sier at han var i opposisjon på den tiden både mot fosterforeldrene og barnevernet, kanskje skulle en annen person ha snakket med han om dette.

Han hadde klart seg likevel, han var nå i arbeid med egen leilighet og egen familie. Det mente han var på grunn av støtte fra fosterforeldrene, sosialt og økonomisk. Han ble motivert av dem til å gjenoppta skolegang. Fosterforeldrene hadde hele tiden vært der og fulgt opp. Han bebreidet barnevernet for å være så lite til stede, og at de så lett ga opp da han var 18 år. Han mente dessuten at fosterforeldrene hadde fått lite hjelp og støtte fra barnevernet underveis og lite takk og anerkjennelse i ettertid for den innsats de hadde gjort.

Figur 12

Spørsmålene de skulle svare på var om det når de fylte 18 år var en plan for overføring/ettervern/avslutning av kontakten med barnevernet. Her hadde de store problemer med å svare, men de fleste mente at det måtte ha vært en plan ettersom de fortsatt var blitt værende i fosterfamilien etter 18 års alder, og fikk økonomisk hjelp til å bo borte under skolegang.

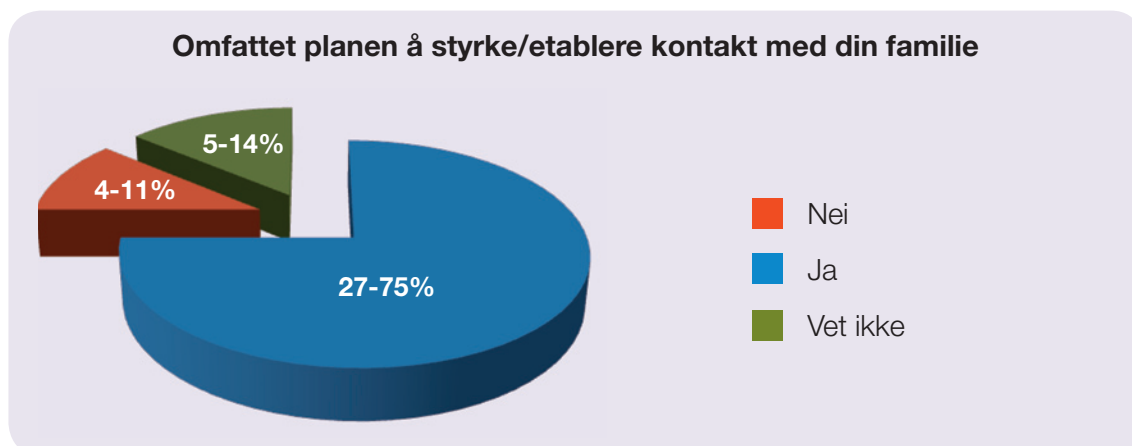
Ungdommene ble også spurt om de var informert om hva planen besto i og om de var informert. Til det spørsmålet var det 2/3 av utvalget som svarte ja, men innholdet i planen var uklart. Selv om mange har svart at de var informert, var det ingen som mente at det hadde vært noe skriftlig og at planen ble evaluert. Det var en samtale med saksbehandler, eller at saksbehandler hadde snakket med fosterforeldrene.

Vi må tolke svarene ovenfor slik at de fleste har fått hjelp av barnevernet etter myndighetsalder, men at ungdommene selv i liten grad hadde vært med på å planlegge overgangen, eller hva slags tiltak de skulle få.

Planens innhold

Ungdommene ble spurt om planen omfattet hjelp til å få egen bolig, utdanning, å søke jobb. Her var det mye grubling under besvarelsene og fundering om det var de selv, fosterforeldrene eller barnevernet som hadde medvirket til en god overgang til voksenlivet. Ungdommene mente at de var godt i gang med skolegang da de var 18 år og at de selv, kanskje med hjelp av fosterforeldrene, hadde ordnet seg med bolig når skolen lå andre steder enn der fosterhjemmet var. Mange hadde skaffet seg deltidsjobb i tillegg til skolegang uten barnevernets medvirkning.

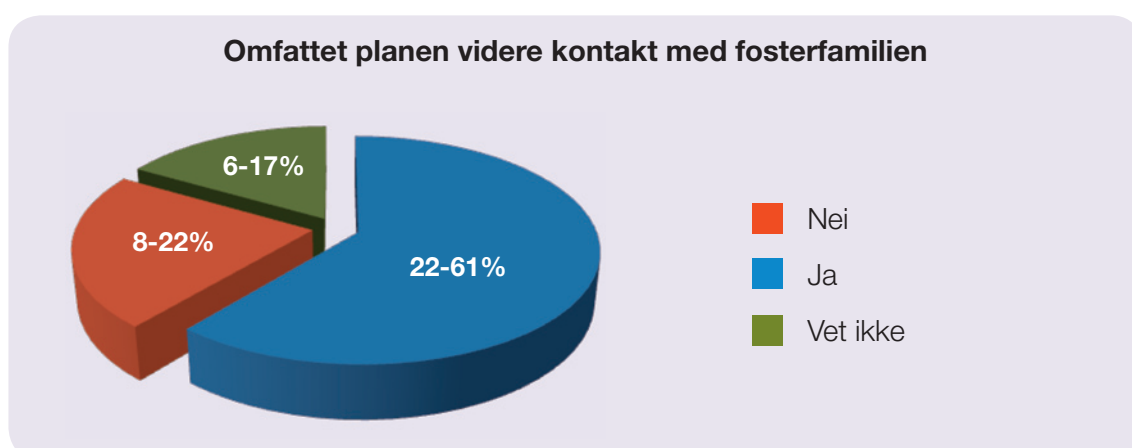
Figur 13

Her ser vi at de fleste ikke hadde oppfattet at det var planlagt at det skulle være kontakt med deres familie, men de fleste hadde allerede slik kontakt. De fortalte at kontakten var blitt utvidet i tenårene ved at de selv hadde oppsøkt deler av familien, søsken eller besteforeldre. For noen var det slik at de hadde mer kontakt med sin mor og/eller far etter hvert som de ble eldre.

På konkret spørsmål om de **etter utflytting** hadde kontakt med noen i sin familie svarte 35 at det hadde de. Det kunne være kontakt med ulike medlemmer av familien, søsken, foreldre, besteforeldre og andre. Slik ser vi at familien er viktig, og selv om de hadde forholdsvis perifer kontakt og kjennskap til medlemmer i sin opprinnelsesfamilie i oppveksten, blei det etablert kontakt i voksen alder.

Figur 14

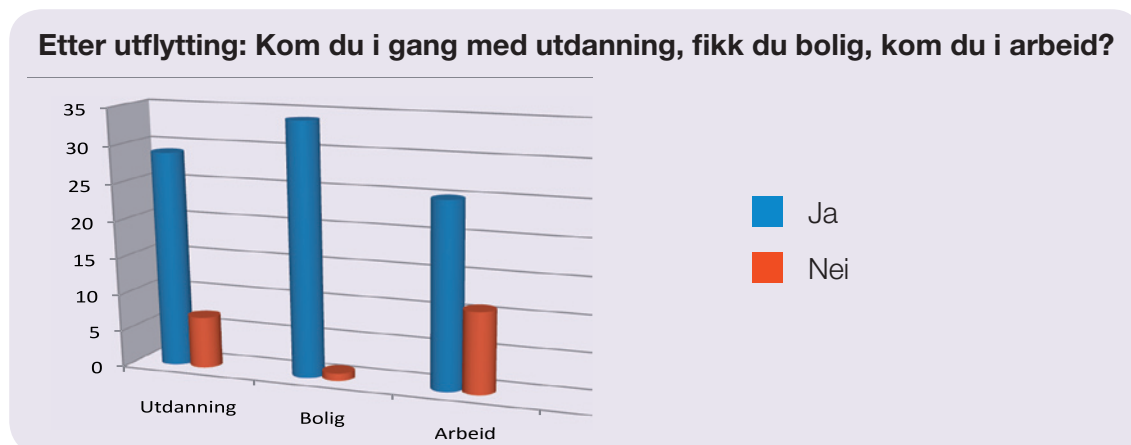
For 22 var det planlagt at det fortsatt skulle være kontakt med fosterfamilien. Dette er nok de som fikk fortsette å ha fosterfamilien som formell base under skolegang eller ut fra behov. Det var da 14 som mente at det ikke var planlagt videre kontakt med fosterhjemmet.

Et spørsmål var om de **etter utflytting** fortsatt hadde kontakt med noen i fosterfamilien, og det var 33 som svarte bekreftende på dette. Det sier også noe om at fosterforeldrene har stilt opp for ungdommene. Dette er et uttrykk for hvor viktig fosterfamilien er etter at fosterbarna er blitt voksne, Det sier også noe om at fosterhjemmet ikke kan avslutte kontakten med dem som de har tatt imot, når de blir 18 år. Det er jo heller ikke vanlig i en familie at kontakten avbrytes ved myndighetsalder.

Ungdommene ble spurt om de syntes planen var realistisk og om den ble gjennomført. Her svarte også 22 at de syntes planen var realistisk, selv om det var uklart for dem hvem som hadde hjulpet med hva. Hovedsaken var at de var blitt hjulpet i gang med viktige ting som utdanning og bolig, samt at de fortsatt hadde formell kontakt med fosterfamilien og barnevernet etter 18 års alder.

Når det gjelder spørsmålet om planen ble gjennomført, svarte 20 ja og de andre svarte nei (8) og delvis (8).

Figur 15

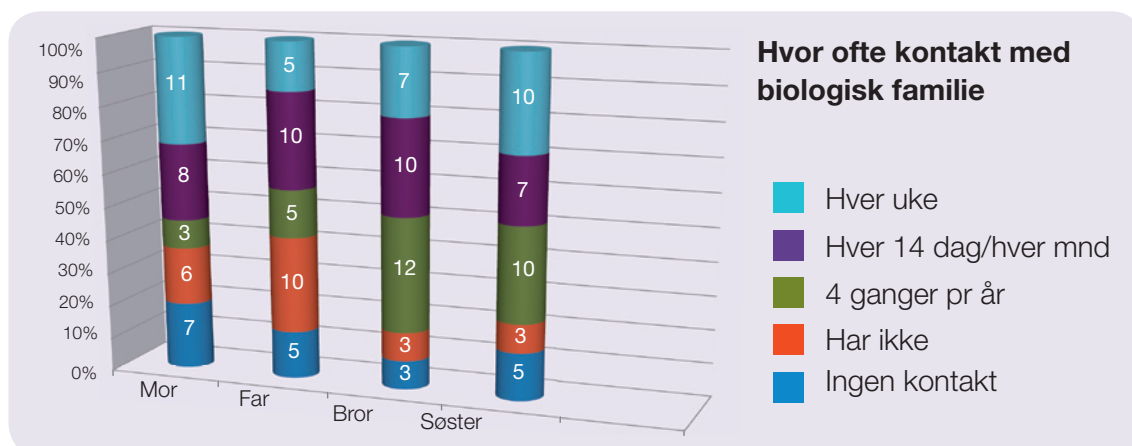

Her ser vi igjen at ungdommene i undersøkelsen i stor grad etter at omsorgen er opphevet, er velordnet med bolig og utdanning, og mange også med arbeid. Det er ikke nøyaktig angitt hvor tett i tid opp til 18 års alder dette gjelder. Likevel viser det at de aller fleste etter utflytting fikk bolig og begynte med utdanning/arbeid. Ikke alle gjennomsnittsførelde opplever dette med sine ungdommer. Det ser ut som de voksne fosterbarna er blitt loset trygt over i en positiv livssituasjon når de ble myndige.

Nettverk

I et forsøk på å kartlegge ungdommenes nettverk nå, ble de spurt om sitt familiære og sosiale nettverk, hvem de hadde kontakt med og hvor ofte.

Figur 16

Spørsmålet her var hvor ofte de har kontakt med biologisk familie nå. Vi ser at for 6 og 10 av ungdommene var henholdsvis mor og far død. 19 hadde kontakt med mor hver uke eller hver 14.dag/hver måned, for far var dette tallet 15. Det er derfor ikke så mange som ikke har kontakt med sin mor og/eller far, henholdsvis 7 og 5. Ca 80 % av dem som hadde søsken, hadde kontakt med dem minimum 4 ganger pr år, ca. 50 % hadde kontakt hver uke eller hver 14.dag/hver måned.

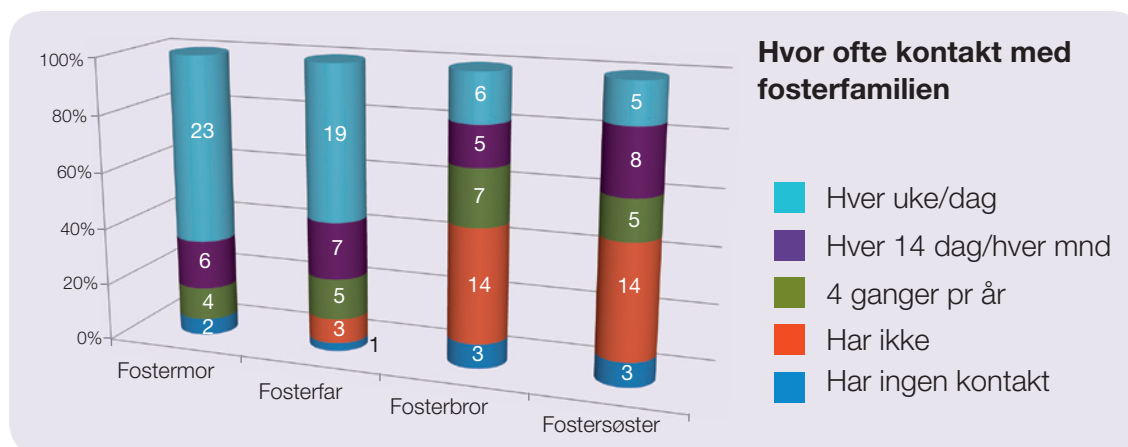
Det var overraskende mange som hadde mye kontakt med biologisk familie. Selv om de hadde vokst opp i en annen familie og i den tiden har hatt kontakt med mor og far i form av avtalt samvær, virket det som om de etablerte kontakt med sin opprinnelsesfamilie når de ble voksne.

Ungdommene skulle også krysse av for kontakt med øvrig familie, onkler og tanter, og besteforeldre. Dette blir ikke tatt med i denne rapporten, men vi merket oss at mange av besteforeldrene til ungdommene var døde. Tallene var slik:

Mormor død - 11
Morfar død - 17
Farmor død - 23
Farfar død - 24

Ungdommer tidlig i 20-årene har gjerne foreldre som er 40-50 år, og besteforeldre som er 50-60-70 år. Det kan derfor se ut som besteforeldrene til ungdommene i vårt utvalg døde tidlig, men dette har vi ikke undersøkt.

Figur 17

Dette er uventede tall for kontakt med fosterfamilien. Ungdommene er 21-23 år og det er 29 av dem som fortsatt har kontakt med fostermor minimum hver 14.dag/måned. Det er bare 2 som ikke har kontakt med fostermor. Det er noe mindre kontakt med fosterfar, men ca. 80 % av dem har kontakt 4 ganger i året og mer. Dette viser at fosterbarna og fosterforeldrene har klart å knytte bånd som varer, og ettersom kontakten er hyppig, kan vi gå ut fra at de har glede og nytte av hverandre. I opplæringen av fosterforeldrene blir det vektlagt at de må være innstilte på å være noe for barna/ungdommene også etter at de har flyttet ut.

Det er imidlertid venner og veninner ungdommene har hyppigst kontakt med. 28 har kontakt med venner/veninner hver dag, og 4 har kontakt hver uke. Det er dessuten 15 som har svart at de har daglig kontakt med annen person, og vi kan bare anta at det er kjæreste eller samboer/ektefelle. Det ser derfor ut som ungdommene i vårt utvalg har mange å kontakte ved behov og å samhandle med i hverdagen

6. Ungdommenes stemmer

Vi har kalt prosjektet "Å lære av fosterbarn", og underveis i besvarelsene har de kommet med mange tanker, uttalelser og fortellinger som vi ikke kunne la være å merke oss.

Det ble mange samtaler med ungdommene, og vi fikk innblikk i mange skjebner. Selv om det ser ut som de fleste klarer seg bra i dagliglivet, kom det også fram opplysninger som gjør at en skjønner at de sliter. Det var mange brudd i samboer- og kjæresteforhold. Mange fortalte om en turbulent tenåringstid med mye utagering både i fritiden og i fosterhjemmet, men de formulerte det slik at de hadde fått mer fornuft med alder og hadde "roet seg".

Noen få av ungdommene hadde sonet fengselsstraff og mente det hadde gitt en slags oppvåkning: "Dette er ikke det livet jeg skal ha – jeg skal klare meg, jeg skal gjøre alt for å komme på rett kjøp". I ettertid har de jobbet for det, og de har klart det.

Nedenfor nevner jeg noe av det de framhevet som viktig ut fra sine erfaringer:

- Det følte så godt å være i en normal familie og få vanlige opplevelser som andre på samme alder hadde
- De voksne snakket alltid om hvor viktig det var å få et arbeid og beholde det
- Det var så bra å lære så mye praktisk, å holde orden på papirer og avtaler for eksempel
- Det var viktig å ha jevnlig kontakt med opprinnelsesfamilien for å bli kjent med dem, å få et realistisk syn på dem, og for å kunne ta egne valg i voksenlivet
- Tenåringstiden opplevdes veldig turbulent og vanskelig for mange, de var i opposisjon og syns fosterforeldrene var "pyton" slik mange ungdommer syns om sine foreldre
- Det var riktig og naturlig å bli plassert i slekt – hos tante/onkel eller besteforeldre.

Alle som ikke syns de fikk nok oppfølging etter 18 års alder beklaget dette. Noen av dem fikk tilbud, men sa nei – at de ville klare seg selv, men de angret på det i ettertid. Noen bebreidet barnevernet at de ikke jobbet mer for dem, at de bare slapp tak i dem og ikke brydde seg om hvordan de hadde det etter at de hadde fylt 18 år.

Vi fikk noen inntrykk av hva som var bra i fosterheimen:

- Det å få en klem
- Snakke om viktige ting
- Høre til i en "normal" familie
- At de brydde seg
- At de ikke ga opp "selv om jeg var helt umulig"
- At de holdt det de lovet
- Fikk lære mange praktiske ting, orden
- Å bli likt og rettferdig behandla

Alle nevnte det med fasthet, struktur, rammer som viktig, og at fosterforeldrene holdt ut, selv om de nå ser at det må ha holdt hardt. Opprinnelsesfamilien var også viktig. Selv om det var lite samvær når de var små, ble det i tenårene mer kontakt for noen, mens for andre ble kontakten redusert som følge av skuffelse og ubehag. Det virket som de har fått et avklart forhold til foreldrenes utilstrekkelighet. Mange var tolerante og støttende i forhold til sine svake foreldre. De hadde også praktisk nytte av familien. Det viste seg at for eksempel en onkel dukker opp som kunne hjelpe til med praktiske ting, skaffe arbeid eller lignende. Eller det var en tante som viste seg å være en god støtte og modell. Eller stunder hos mormor som kunne fortelle om familien og hvordan ting var før.

7. Hvordan ungdommene har det:

7.1 Hvem er ungdommene

Det er gjennomført undersøkelse av 36 ungdommer som har vært under omsorg, som har minst 4 år i fosterhjem og som var i fosterhjem fram til myndighetsalder. Utvalget består av en gruppe (9) som har hatt et sterk-tilbud i form av familier med spesiell oppfølging,

samt en gruppe "vanlige" fosterbarn (27) som har hatt vanlig oppfølging fra kommunal barneverntjeneste. Når en gjennomgår historiene deres, har de alle hatt store belastninger, større enn de fleste ungdommer. Dette gjelder spesielt for den første gruppen. Når vi inviterte til deltakelse i undersøkelsen, var det ikke mange som meldte seg. Det har vært mye oppsøking for å få samlet inn data.

I Veland sin undersøkelse delte han inn i kategorien "Klarer seg godt", "Klarer seg middels", "Klarer seg dårlig", og han fant at i hans utvalg på 100 var det ca. halvparten som klarte seg godt. I Nova-undersøkelsen fant de at det gikk relativt bra med 1/3 og dårlig med 2/3. Vår intensjon med brukerundersøkelsen var å se hvordan det gikk med "våre" voksne ungdommer. Utfra de opplysningene de selv har gitt, ser det ut som det har gått overraskende bra med de fleste som er med i vårt utvalg. Når det gjelder psykisk helse og traumereaksjoner har vi ingen ferdige data ennå.

7.2 Oppsummering –dagens situasjon

Vi har ikke hatt til hensikt å gjøre en direkte sammenligning med andre undersøkelser, noe som ville være galt da de to undersøkelsene nevnt ovenfor - NOVA og Veland - er registerundersøkelser, mens vår bygger på egenmeldte opplysninger. Vi har funnet at på undersøkelsestidspunktet var det slik:

- Ingen var for tiden i fengsel
- Ingen var i rusbehandling eller psykiatrisk behandling
- Alle hadde ordna boligforhold
- De fleste var under utdanning eller i arbeid,
- Lite bruk av trygd og sosialhjelp
- Mange bodde med partner og har familie
- Alle hadde godt nettverk/venner
- De fleste hadde fortsatt kontakt med fosterfamilien og mye kontakt med biologisk familie

Det kan derfor se ut som de fleste har klart å finne seg til rette både i skole og arbeidsliv og at de har et nettverk å forholde seg til .

8. Hva har vi lært av ungdommene

- **Kvaliteten på fosterhjemmet var viktig**
- **Fortsatt kontakt med fosterhjemmet var viktig**

Ut fra det ungdommene fortalte oss underveis i kontakten med dem, merket vi at de aller fleste så opp til og respekterte fosterforeldrene for det de hadde gitt dem av omsorg, opplæring, støtte og oppfølging. Flere påpekte at de ikke kan ha vært enkelt å holde ut med dem i tenåringstiden, og at de nå som voksne så at det må ha vært tøft. De har følt tilhørighet og syntes at de hadde fått mange positive opplevelser.

Tilknytningen til fosterhjemmet var svært forskjellig. Noen av de unge regnet fosterfamilien som sitt hjem der de feiret jul, reiste hjem i helger, fikk hjelp og søkte råd når det var behov for det. Andre hadde flyttet ut for godt, var selvstendige og hadde sitt liv og sin tilknytning utenfor fosterfamilien, men når det var noe viktig eller de hadde bruk for hjelp, kunne de ta kontakt og "være på nett" igjen, selv om det var et halvt år siden siste kontakt.

Vi ble overraska over at så mange hadde så nært og trygt forhold til fosterhjemmet som de nå var vokst ut av og flyttet fra for flere år siden. Og ikke minst det at fosterfamilien så selvfølgelig var til stede for ungdommene på uformelt grunnlag og uten kompensasjon eller anerkjennning fra det offentlige som ga dem oppgaven i sin tid. For de aller fleste ungdommene var fosterforeldrene en viktig del av deres uformelle nettverk.

- **Foreldre/biologisk familie var viktig**

Tilknytningen til biologisk familie var også svært forskjellig. I voksen alder og etter at de selv fikk bestemme, hadde de aller fleste hyppig kontakt med medlemmer i egen familie. Noen fortalte for eksempel at de hadde daglig kontakt med sin mor, at hun hadde det bra nå og var viktig for dem. Mange søsken ble plassert samtidig i fosterhjem, noen i samme hjem og da var der selvfølgelig nær kontakt. Men andre hadde funnet fram til søsken eller en far som ikke tidligere var til stede. De har fått besteforeldre, onkler og tanter som bare var fjerne for dem i oppveksten. Det er gjerne ikke så ofte kontakt, men ungdommene har nå fått et avklart forhold til sin opprinnelige familie. Mange tok avstand fra deler av familien fordi der ikke var noe positivt, men de fant gjerne noen som de kunne ha positiv kontakt med fra tid til annen.

- **Ungdommene mente det var rett å plassere dem utenfor hjemmet**

Som barnevernsarbeider kan en ofte være i tvil om avgjørelser om å skille barn og foreldre har vært en riktig avgjørelse. En skal være sikker på at barna får det bedre når en går til omsorgsovertakelse. For de ungdommene vi har snakket med, var dette et lett spørsmål å besvare. Det var gjerne i tilknytning til dette at de fortalte hvordan ting hadde vært eller de reflekterte om hvordan det skulle gått med dem om de ble værende i hjemmet. Så for denne gruppen var det for de aller fleste ingen tvil om at det var en rett avgjørelse. De færreste var nok med på avgjørelsen om at de skulle i fosterhjem, men det vet vi ikke. Underveis mot voksen alder hadde de i hvertfall erkjent at flytting fra foreldrene var nødvendig og rett. En kan vel tenke at dette har vært en prosess gjennom oppveksten, og at samvær med egen familie har vært med på å fremme en slik erkjennelse.

- **Ettervern var viktig**

Det ser ut som de fleste har fått tilbud om og gjort seg nytte av oppfølging etter myndighetsalder. Dette ser ut til å være i form av fortsatt formalisert kontakt med fosterhjemmet en tid, og økonomisk hjelp under skolegang. Når en tenker på intensjonene om at det skal lages en plan og at den skal etableres i samråd med ungdommene og endres etter behov underveis, er her store forbedringsmuligheter med hensyn til tydelighet og evaluering. Det kan nok tenkes at barneverntjenesten har gjort flere grep i forhold til oppfølging, men poenget er at ungdommene ikke i tilstrekkelig grad har oppfattet det og følt at de har vært med og bestemt. Her kan en se at prosedyremodellen fra Barnevernets Uviklingscenter i Nord-Norge ikke har vært brukt. Den sier at informasjon må utveksles,

bearbejdes og integreres for at barn og unge skal få følelsen av å ha medvirket og forstått beslutninger.

- **Ungdommene hadde behov for å bli sett**

I kontakten med ungdommene merket jeg et behov for å snakke om sin oppvekst, om tiden i fosterhjemmet og om hvordan de hadde det nå. De var åpne og lette å kommunisere med, kanskje mer enn andre ungdommer som ikke hadde deres erfaring med "å snakke med damene" -saksbehandlere og tilsynsførere -, som de uttrykte det. De fortalte om sin frustrasjon i tenåringstiden, at de ville flytte, at de syntes fosterforeldrene var pyton. De kunne se at de hadde vært svært krevende og vanskelige, og kunne nå gi ros til dem som holdt ut med dem. Mest imponerende var det å høre hvordan mange av dem hadde fått et avklart og realistisk forhold til det hjemmet de ble flyttet fra, men at de fleste samtidig var glade i sine foreldre og hadde en viss kontakt med dem. Som reflekterte voksne kan mange av disse ungdommene være med når vi skal utvikle og forbedre vårt fagfelt. Her er en ubrukt ressurs. Både i opplæringen av fosterforeldre og som støtte og veiledning til tenåring i fosterhjem kan disse gi viktige innspill.

9. Oppsummering

Stabilitet og kontinuitet er viktig både for læring og annen utvikling i oppveksten. Vi ser av utvalget at mange har vært langtids plassert i fosterhjem, bare to hadde fire år og kortere opphold. Største gruppen har plassering på 10-19 år. Det er heller ikke mange som opplevde mange flyttinger, bare fem hadde mer enn tre flyttinger. Begge disse forhold vitner om stabilitet.

I tillegg var mange plassert i svært ung alder. 16 var i alderen 0-3 år og 13 var i alderen 4-10 år. Det kan tenkes at alder ved plassering ikke er helt eksakt, da svarene for de fleste er basert på hva de tror eller husker.

De fleste meldte også om en viss kontinuitet av saksbehandlere og tilsynsførere, selv om det ble en del gjetning på dette punktet.

De seks som hadde vært plassert i slekt ga uttrykk for at det hadde vært godt for dem. De følte seg ikke som annerledes enn andre ungdommer og hadde alltid tenkt på fosterhjemmet hos besteforeldre eller tante/onkel som sitt riktige hjem der de hørte til fremdeles. Nyere forskning viser at det er mindre psykiske problem hos fosterbarn plassert i slekt og at det er mindre brudd i disse plasseringene, noe som vel er en grunn til at det nå satses så sterkt på plassering i slekt.

Noe overraskende var det at ungdommene selv var uten tvil om at det var rett at de ble plassert ut av hjemmet. Noen mente også at de ble plassert for sent. Dette er viktig informasjon til de offentlige instanser som er satt til å utøve myndighet overfor barn og familier med behov for hjelp.

Når det gjelder medvirkning, ser vi at de har fått god informasjon om hva som førte til at de ble plassert. Om det er barnevernet, fosterforeldre eller medlemmer i egen familie som har snakket med dem om dette, vet vi ikke. Det kan også være at de i ettertid og under samvær med mor/far har sett og opplevd ting som gjør at de vet at omsorgen ikke var god nok.

De fleste mente også at barnevernet har vært en viktig hjelp for dem, noen færre at de har vært til hjelp for familien. De fleste resonnerer da slik at i og med at de fikk et fosterhjem, så har de jo fått hjelp. Men ellers gir de fosterforeldrene det meste av æren. I overgangen ut i voksenlivet hadde mange fått tilbud om oppfølging og økonomisk støtte. Dette mente de var barnevernet som etablerte, men ungdommenes medvirkning i dette har vært mangelfull. Dette er et forbedringsområde for barnevernet. Tydelighet og invitasjon til aktiv medvirkning er nødvendig for at ungdommene skal ha følelse av at de har mulighet til å være med og bestemme og ha innvirkning på tilbudet i etterkant av fosterhjems plasseringen.

Det som kom fram i samtalen var at ungdommene var stolte for at de etter at de var "ferdige med barnevernet", hadde gjennomført skolegang, skaffet seg bolig og arbeid, og at de hadde etablert et eget vennenettverk. Fosterfamilien hadde ofte hjulpet dem med det praktiske, og de regnet med at de fortsatt kunne be dem om hjelp. De aller fleste mente at de fremdeles hørte til og kunne ta kontakt med fosterforeldrene om de ønsket det.

Spørsmålet er i hvilken grad de ungdommene vi har med i utvalget er representative for hele gruppen. Når jeg har hørt historiene om de ekstremt vanskelige hjemmeforhold som disse ungdommene har opplevd, tror jeg ikke de skiller seg så mye fra de fleste fosterbarn. Men de har opplevd to positive forhold: At de ble plassert i fosterhjem, de fleste i tidlig alder, og at fosterhjemmet har gitt dem en god oppvekst i en viktig periode i livet.

10. Avslutning

Denne rapporten viser at en stor andel av de undersøkte tidligere fosterbarna har klart seg godt i samfunnet. Det betyr også at fosterforeldrenes innsats har hatt stor betydning. At de har holdt ut med ungdommene i den vanskelige tenåringstiden, har vist seg å gi gode resultater for de voksne ungdommene. For barneverntjenesten og alle som arbeider med fosterhjem, håper vi at rapporten peker på noen forbedringsområder. Det å plassere et barn utenfor hjemmet er det tyngste tiltaket samfunnet kan sette inn, og er ment å skulle tilby utviklingsmuligheter som man vurderer at barnet mangler i sitt eget hjem. Staten har lagt sterke føringer nå om bruk av fosterhjem som alternativ til institusjonsplassering. For å lykkes med dette er det nødvendig å holde høyt det faglige nivået på oppfølgingsarbeid i fosterhjemmene, samt drive aktivt utviklingsarbeid på fagfeltet.

Vedlegg 1

Litteraturliste

- 1) "Fra ettertilsyn til overgang og selvbestemmelse".
Jan Storø, artikkel i Norges barnevern nr.3/09
- 2) "Forskningsskunnskap om ettervern".
Ellisiv Bakketeig/Elisabeth Backe-Hansen NOVA-rapport nr. 17/08
- 3) "Hvordan gikk det med barnevernets barn?".
Jarmund Veland 1993, Senter for atferdsforskning/Fylkeshelsesjefen i Rogaland
- 4) "Barnevernsklinter i Norge 1990-2005".
Stein-Erik Claussen/Lars Kristoffersen NOVA-rapport 3/08
- 4) "Uppfølging av tonårsplasseringar".
Bo Vinnerljung. Foredrag på Norsk fosterhjemforenings jubileumsseminar 2006
- 5) "Psykisk helse hos fosterbarn". En litteraturstudie.
Borghild Hansen, Tromsø januar 2008
- 6) "Ungdom med barnevernstiltak".
NTNU Samfunnsforskning, arbeidsrapport nr. 18/2006
- 7) "Barns deltakelse i barnevernssaker".
Astrid Strandbu/Svein Arild Vis. Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge 2008
- 8) "Resiliens i praksis".
Anne Inger Holmen Borge (red.). Gyldendal norsk forlag 2007
- 9) "Vidunderlige nye tenåringshjerne".
Magne Raundalen, kronikk i Bergens Tidende 6.november 2008

Vedlegg 2

Tabeller og figurer

Figur 1 - Demografi

Figur 2 - Høyeste fullførte utdanning

Figur 3 - Yrkesstatus

Figur 4 - Inntekt

Figur 5 - Boligforhold siste år

Figur 6 - Antall plasseringer

Figur 7 - Hvor lenge plassert

Figur 8 - Alder ved første plassering

Figur 9 - Var det riktig at du ble plassert

Figur 10 - Har det skadet deg at du ble plassert

Figur 11 - Har barnevernet vært en viktig hjelp i ditt liv

Figur 12 - Var det en plan for overføring/ettervern

Figur 13 - Omfattet planen etabl. i egen bolig/hjelp til å søke utdanning/hjelp til å søke jobb

Figur 14 - Omfattet planen videre kontakt med fosterfamilien

Figur 15 - Etter utflytting: Fikk du skaffet deg utdanning/bolig/kom du i arbeid

Figur 16 - Kontakt med biologisk familie

Figur 17 - Kontakt med fosterfamilien

Dagens situasjon

- Ingen var for tiden i fengsel
- Ingen var i rusbehandling eller psykiatrisk behandling
- Alle hadde ordna boligforhold
- De fleste var under utdanning eller i arbeid
- Lite bruk av trygd og sosialhjelp
- Mange bodde med partner og har familie
- Alle hadde godt nettverk/venner

Fosterhjemstjenestene
Bergen og Fonna

Fosterbarn trenger et lag i ryggen

Bufetat
region vest

Voksne fosterbarn – en brukerundersøkelse

Dagrun Jøsok

Fosterhjemstjenestene
Bergen og Fonna